

MADANIY MEROS TURIZMI: ASOSIY TENDENSIYALAR, RIVOJLANISH VA MUAMMOLAR (O'ZBEKISTON VA TURKIYA MISOLIDA)

Omonjon Umarov

Qo'qon universiteti o'qituvchisi

umarovomonjon@gmail.com

Parizoda Mirboboyeva Umidjonqizi

Qo'qon universiteti talabasi

mirboboyevaparizoda@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-sentabr 2023-yil

Tasdiqlandi: 26-sentabr 2023-yil

Jurnal soni: 8

Maqola raqami: 17

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v8i8.809>

KALIT SO'ZLAR/ Ключевые слова/ keywords

madaniy turizm, merosga boy tarix, O'zbekiston va Turkiya madaniy turizmi, moddiy va nomoddiy madaniy meros, infratuzilma, iqtisodiy rivojlanish

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Markaziy Osiyodagi eng boy madaniy merosga ega O'zbekiston Respublikasida madaniy turizmni o'rni va hozirgi vaqtga kelib madaniy turizmni qay darajada tashkil etilayotganini baholash va taqqoslash maqsadida xalqaro turizm bozorida yuqori reytinglarga chiqib kelayotgan qardosh Turkiya davlati misolida rivojlanish konsepsiyasi va tendensiyasi yoritilgan. Shu bilan qatorda mamlakat jahon bozori reytingida o'z o'rnini oshirishi uchun bir qancha taklif va mulohazalar berib o'tilgan. Hududning tarixiy saqlanishi bilan bir qatorda marketing sohasi bo'yicha bir qancha strategik rejalar va tavsiyalar ham mavjud. Shuningdek, maqolada madaniy meros turizmi bo'yicha g'arb davlatlarining bu sohada tadqiqot va tajribalari misolida o'z mamlakatimiz rivojlanishi uchun kerakli strategiyalarni qo'llash bo'yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kirish. Madaniy meros muhim ahamiyatga ega, chunki u bizni o'tmishimiz bilan bog'laydi va o'zligimizni tushunishga yordam beradi. Shuningdek, bu jamoalar uchun faxr va zavq manbayi. Madaniy meros jamiyat madaniyatining avloddan avlodga o'tib kelayotgan barcha jabhalarini o'z ichiga oladi. Bu moddiy yoki nomoddiy bo'lishi mumkin. Moddiy madaniy merosga binolar, yodgorliklar, san'at asarlari va artefaktlar kabi jismoniy obyektlar kiradi. Nomoddiy madaniy merosga og'zaki yoki amaliyot orqali o'tadigan an'analar, urf-odatlar, e'tiqodlar, bilim va ko'nikmalar kiradi.

O'zbekiston 2500 yildan ortiq tarixga ega bo'lgan boy va xilma-xil madaniy merosga ega bo'lgan Markaziy Osiyo hududida joylashgan davlatlardan biri sanaladi. Bu meros ko'plab madaniy diqqatga sazovor joylar, jumladan, arxeologik joylar, tarixiy yodgorliklar, muzeylar, an'anaviy san'at va hunarmandchilikda o'z aksini topgan. Madaniy turizm O'zbekiston turizm sanoatining rivojlanib borayotgan tarmog'i bo'lib, u mamlakat iqtisodiyotida hozirgi vaqtga kelib muhim o'rinni egalladi.

Turkiya esa, 10000 yildan ortiq tarixga ega boy va xilma-xil madaniy merosga ega mamlakatlardan biridir. Ushbu meros ko'plab madaniy diqqatga sazovor joylar, jumladan, arxeologik joylar, tarixiy yodgorliklar, muzeylar va san'at galereyalarida o'z aksini topgan. Madaniy turizm Turkiya turizm industriyasining asosiy sohalidan biri bo'lib, mamlakat iqtisodiyotida muhim o'rinni tutadi.

Adabiyotlar tahlili. Mamlakatimizda madaniy turizmni ommalashtirish usullari joriy asrdan tadqiqotchilar orasida muhim ahamiyat kasb etib kelmoqda. Lekin mamlakatimizda aynan Turkiya va O'zbekiston davlatlarini taqqoslash va rivojlantirish bo'yicha konsepsiyalar yo'qligi izlanishlarim natijasida ma'lum bo'ldi. Xorij olimlarining tadqiqotlari maqolamning ushbu qismida joy olgan. Ular olib borgan tadqiqot va rivojlanish bo'yicha konsepsiyalari ko'rib chiqiladi.

Turizm bo'yicha o'tgan va joriy rejalar va dasturiy hujjatlar, shuningdek, hukumat vakillarining nutqlari mazmunan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Turkiya madaniy joydan ko'ra ko'proq quyosh, dengiz va qum manzili sifatida mavqega ega bo'lgan. Davlat Planlash Tashkilotining Besh yillik Rivojlanish Rejalari, shuningdek, Turizm (Vizyon 2023) kabi Turkiya uchun o'tmish va joriy turizm rejalariga ko'ra, madaniy turizm Turkiya uchun ko'proq muqobil va ikkinchi darajali turizm turi sifatida ko'rilmoqda deb izohlaydi "Mehmondo'stlik va turizm tashkiliy barqarorlik" mavzusi bo'yicha tadqiqot o'tkazgan Fevzi Okumus.¹

Ko'p yillar davomida turizm meros va globallashtirish o'rtasidagi munosabatlarni tahliliy ravishda ifodalashning asosiy usullaridan biri

bo'lib kelgan. 1970-yillardan buyon o'tkazilgan ko'plab tadqiqotlar turizmning kelishini zamonaviylik, modernizatsiya va keng tarqalgan ijtimoiy o'zgarishlarning qo'zg'atuvchisi sifatida ko'rib chiqdi. Maqolaning ushbu bobi nima uchun ushbu sohada hozirgi munozaralar yo'nalishini o'zgartirishi kerakligini va nima uchun bugungi global turizm sanoatining voqealarini yaxshiroq aks ettiruvchi ramkalar ishlab chiqilishi kerakligini ko'rsatishga qaratilgan.

Madaniy barqarorlik, turizm va rivojlanish va o'zgarishlar masalalarini o'rganish uchun qanday obyektiv taqdim etishini ko'rib chiqadi. Unda madaniy va tabiiy boyliklar, badiiy aralashuvlar, joyning o'ziga xosligi, siyosat strategiyalari va jamiyat farovonligi turistik joylarda yuzaga keladigan joyning (qayta) artikulyatsiyasi va mahalliy dinamikada qanday bog'langanligi muhokama qilinadi.

Madaniy meros va rivojlangan mamlakatlarda turizm sohasida o'tkazgan bir qator tadqiqotlarida G'arb davlatlari rivojlanayotgan boshqa turizm industriyasi bilan bog'liq bo'lgan davlatlarga chegara qo'yib kelgani yokida ularning tizimi bo'yicha islohot va innovatsiya kiritilishini aytib o'tganligi ma'lum. Aslida, madaniy meros turizmi har bir davlatda, qit'ada, mintaqalarda turli xil ko'rinishga ega bo'lishi mumkinligini G'arb davlatlari tan olmasligi va ularga bu teoriya umuman yoqmasligi ma'lum bo'ldi. Shunday natijalarni ko'rgan olim yana bir tadqiqot o'tkazib uni bartaraf qilishni xohladi va buni uddasidan chiqdi. Butunjahon merosi to'g'risidagi Konvensiya 1979-yilda ishlab chiqildi. U o'zining tadqiqot natijalarida bu Konvensiya davlatlarning bir-biriga bo'lgan munosabatiga ijobiy ta'sir o'tkazganligini ta'kidlab ketdi.²

Olib borilgan tadqiqotlardan birida ma'lumotlarni tahlil qilish maqsadida ijtimoiy fanlar uchun statistik paket (SPSS) 20 versiyasidan foydalanilgan. Gipoteza 95% ishonch darajasida sinovdan o'tkazildi. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, marketing strategiyalari G'arbiy Keniyadagi madaniy meros turizmining ijtimoiy iqtisodiy ko'rsatkichlarini yaxshilagan. G'arbiy Keniyadagi Madaniy meros obyektlarida marketing strategiyalaridan to'liq foydalanilmagan. Potensial sayyohlarni jalb qilish uchun an'anaviy marketing strategiyalari noan'anaviy marketing strategiyalariga qaraganda tez-tez ishlatilgan. Tadqiqot G'arbiy Keniyadagi Madaniy meros obyektlarini mahalliy va global miqyosda yanada raqobatbardosh qilish uchun potensial sayyohlarni jalb qilish uchun an'anaviy va noan'anaviy marketing strategiyalarini qo'llashni tavsiya qildi. Madaniy meros obyektlarini yanada jozibador va raqobatbardosh qilish uchun rebrending va yangilanishi kerak. Keniya turizm kengashi boshqa manfaatdor tomonlar bilan hamkorlikda madaniy meros turizmni faol ravishda bozorga chiqarishi kerak degan takliflarini bildirib o'tgan.³

¹ Adabiyotlar ro'yxatida birinchi

² Elizabet Tomaz (128-143) "Madaniy barqarorlik, turizm va rivojlanish"

³ Carbone, M. (2005) "Rivojlanayotgan mamlakatlarda barqaror turizm: qashshoqlikni yumshatish, birgalikda rejalashtirish va axloqiy masalalar"

Tadqiqot metodologiyasi. Rivojlanayotgan mamlakatlardagi madaniy turizm va meros rivojlangan mamlakatlardan kam ahamiyatga ega bo'lsa-da, bugungi kunda ishlatiladigan madaniy meros qoidalari G'arb davlatlari madaniy holatiga moslab ishlab chiqilganini ko'rishimiz mumkin. Madaniy meros turizmi global hodisa bo'lib, amalda ko'p yillar davomida ziyorat shaklida bo'lib kelgan, ammo turizm adabiyotlarida keltirilishicha, g'arbliklar va ularning mehmonlari o'rtasidagi bir-birini yo'qlab borib kelishlar ham turizmni anglatganini bildirib ketishgan.

Rivojlanayotgan mamlakatlarda meros resurslarining ko'pligi va o'ziga xosligiga qaramay, bu yerda qo'llaniladigan madaniy meros turizmi doirasi hozirgi vaqtgacha G'arbiy davlatlar madaniyati ta'siri ostida qolib ketganligi ma'lum bo'ldi. Hatto YUNESKO ning Jahon merosi dasturi asosan G'arb nuqtayi nazaridan ishlab chiqilgan. Masalan, Jahon madaniy merosi tushunchasi Yevropaga 1931-yilda kirib kelgan, undan keyin esa, 1964-yilda Tunis, Meksika va Peru kabi davlatlarda va nihoyat butun dunyo bo'ylab 80 davlatga kirib borganligi keltirilgan. Butunjahon merosi to'g'risidagi Konvensiya 1979-yilda ishlab chiqildi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda madaniy merosga oid adabiyotlarning aksariyati g'arbliklar tomonidan yozilgan bo'lib, ular ko'pincha noxolis va noto'g'ri talqin qilib kelishgan. G'arb mualliflari ko'pincha "Sharq" va "Janub"ni ibtidoiy jamoada yashab kelayotgan va bizdan ancha uzoqda joylashgan mamlakatlar deb ta'riflaydilar va yuzaga keladigan har qanday o'zgarish salbiy hisoblanadi. Ilmiy ishlarda tarafkashlik har doim bo'lgan va bu madaniy meros haqida yozilgan ilmiy ishlarni ham chetlab o'tmadi.

1. Buning uchun har bir rivojlanayotgan mamlakat o'z tarixi, madaniyati, geografiyasi, dinlari, siyosati, iqtisodiyoti va albatta, madaniy merosi va turizmga ega bo'lganligi sababli va ular bir-biridan keskin farq qilganligi uchun alohida rivojlanish tendensiyasini ishlab chiqish kerak bo'ladi. Ayniqsa, bu madaniyat, arxitektura, tarix, geografik sharoitlarni o'zida mujassamlashtirgan madaniy turizmga taalluqlidir. Global miqyosda rivojlanish konsepsiyalari ishlab chiqilayotganda aynan shu jihatlarga alohida e'tibor berish lozim.

2. Madaniy turizmni umumiy holatini o'rganishda qashshoq mintaqalarda madaniy merosni saqlash va rivojlanmagan mamlakatlarda madaniy turizmni rivojlantirishga ta'sir qiluvchi asosiy masalalarga alohida e'tibor qaratish lozim. Ya'ni bunda aholining aksariyati omon qilish uchun kurashayotgan mamlakatlar va mintaqalarda merosni saqlashga ustuvor ahamiyat beriladi. Bu, ayniqsa, Afrika, Lotin Amerikasi va Osiyoning ayrim qismlarida yaqqol namoyon bo'ladi, bu yerda aholi jon boshiga past daromadlar va boshqa rivojlanish ko'rsatkichlari turizmning past darajalariga va tabiatni muhofaza qilish harakatlarining yetishmasligiga mos keladi.

3. Hozirda nomoddiy madaniy merosga nisbatan umumiy tushuncha va e'tibor yetishmasligi mavjud. "Nomoddiy madaniy meros" tushunchasi xalqlarning urf-odatlarini, o'ziga xoslikni ifodalash shakllari, bilimlar va ko'nikmalarni, shuningdek, ular bilan bog'liq jihozlar, predmetlar, artefakt (obyekt)lar va madaniy makonlarni aks ettiradi, ular esa o'z navbatida hamjamiyatlar, guruhlar, alohida holatlarda esa muayyan shaxs madaniy merosining bir qismi sifatida tan olinganligini anglatadi. Avloddan avlodga o'tib kelayotgan bunday nomoddiy madaniy meros doimo muayyan hamjamiyatlar va guruhlar tomonidan ularning atrof-muhitga, tabiatga va o'z tarixiga bog'liq holda yaratiladi va bu ularda o'ziga xoslikni, vorislik tuyg'usini shakllantiradi hamda shu bilan insoniyat ijodini va madaniy turli-tumanlikning hurmat qilinishiga ko'maklashadi.

Bizning O'zbekistonimiz ham madaniy turizm resurslarining keng doirasiga ega mamlakatlar qatoriga kiradi. Buni biz YUNESKO madaniy merosiga kirgan tarixiy artefaktlardan bilib olishimiz ham mumkin. Eng mashhur madaniy diqqatga sazovor joylarga quyidagilar kiradi:

Arxeologik yodgorliklar: O'zbekistonda Markaziy Osiyodagi eng muhim arxeologik yodgorliklar, jumladan, Samarqand, Buxoro va Xiva joylashgan. Bu shaharlar bir vaqtlar Ipak yo'lining muhim markazlari bo'lib, ularda ko'plab tarixiy obidalar, jumladan, masjid, madrasa va maqbaralar joylashgan.

Tarixiy obidalar: O'zbekiston uzoq va boy tarixga ega va uning tarixiy obidalari buni aks ettiradi. Eng mashhur tarixiy obidalar qatoriga Samarqanddagi Registon, Buxorodagi Labi-hovuz majmuasi, Xivadagi Ichan qal'a kiradi.

Muzeylar: O'zbekistonda o'zining boy madaniy merosini namoyish qiluvchi bir qancha muzeylar mavjud. Eng mashhur muzeylar qatoriga Toshkentdagi O'zbekiston tarixi davlat muzeyi, Samarqanddagi Afrosiyob muzeyi va Buxorodagi "Buxoro Arki" muzeyi kiradi.

An'anaviy san'at va hunarmandchilik: O'zbekistonda yuqori sifatli badiiy hunarmandchilik mahsulotlari yetishtirishning qadimdan an'anasi bor. An'anaviy san'at va hunarmandchilikning eng mashhur

turlari orasida ipak to'qish, kulolchilik va yog'och o'ymakorligi mavjud. O'zbekistonga tashrif buyuruvchilar an'anaviy san'at va hunarmandchilik buyumlarini butun mamlakat bo'ylab bozorlar va suvenir do'konlarida xarid qilishlari mumkin.

Mamlakatimizda bo'lgan kabi, Turkiyada ham juda ko'p madaniy turizm manbalari mavjud. Eng mashhur madaniy diqqatga sazovor joylarga quyidagilar kiritilgan:

Arxeologik yodgorliklar: Turkiya dunyodagi eng muhim arxeologik yodgorliklar, jumladan, G'öbekli Tepa, Chatalhöyük, Efes va Troyaga mezbonlik qiladi.

Tarixiy obidalar: Turkiya uzoq va boy tarixga ega va uning tarixiy obidalari buni aks ettiradi. Eng mashhur tarixiy obidalar qatoriga Ayasofiya, Moviy masjid va Topkapi saroyi kiradi.

Muzeylar: Turkiyada bir qancha jahon darajasidagi muzeylar, jumladan, Istanbul arxeologiya muzeylari, Turk va islom san'ati muzeyi va Pera muzeyi mavjud.

San'at galereyalari: Turkiya jonli san'at sahnasiga ega va uning san'at galereyalari turk va xalqaro rassomlarning asarlarini namoyish etadi.

Natijalar. Ikki qardosh mamlakatlar hududida madaniy turizm resurslarining ko'pligi sohani rivojlanishiga asosiy sabab bo'ldi. Shuning uchun so'nggi bir necha o'n yilliklarda madaniy turizmning ahamiyati ortib bormoqda. Ushbu o'sish bir qator omillarga bog'liq bo'ldi, jumladan:

Mamlakatlarning madaniy merosi haqida xabardorlikning oshishi: Madaniy meros haqida ham mamlakat ichida, ham xalqaro miqyosda xabardorlik darajasi oshdi. Bunga qisman O'zbekiston va Turkiya hukumati va turizm sanoatining O'zbekiston hamda Turkiyaning madaniy diqqatga sazovor joylarini targ'ib qilish borasidagi sa'y-harakatlari sabab bo'ldi.

Bunga misol qilib Xalqaro Turksoy tashkilotini olish mumkin. TURKSOY [turkiy](#) davlatlardan tashkil topgan xalqaro madaniyat tashkiloti. Tashkilotning asosiy maqsadi bu turkiy davlatlar va xalqlar orasidagi do'stlikni, hamkorlikni va madaniy aloqalarni kuchaytirishdir. Bu hamkorlik iqtisodiy, madaniy va boshqa sohalarni o'z ichiga oladi. Tashkilot bosh binosi [Turkiya](#) poytaxti [Anqarada](#) joylashgan.

Turksoy har yili Turk dunyosidan bir shaharni "Turk dunyosi madaniyat poytaxti" etib tanlaydi. Tanlangan shahar turkiy madaniyatni nishonlash uchun bir qancha tadbirlarga mezbonlik qiladi. 2020-yilda Xiva shahri Turk dunyosi madaniyat poytaxti deb e'lon qilingan.

Yaxshilangan infratuzilma: O'zbekiston hukumati hamda Turkiya hukumatlari mamlakat infratuzilmasini yaxshilashga katta miqdorda sarmoya kiritib, sayyohlarning mamlakat bo'ylab sayohatini osonlashtirdi. Bu sayyohlar uchun asosiy turistik hududlardan tashqarida joylashgan madaniy diqqatga sazovor joylarga tashrif buyurishni osonlashtirdi.

Bunga misol sifatida Samarqand viloyatini olish mumkin. Turizm markazi sifatida bunyod etilgan "Buyuk ipak yo'li" xalqaro turizm markazi yiliga 2 mln turistga xizmat ko'rsatishi mumkin.

Majmua qurilishi 2019-yili Samarqand tumanidagi eshkan eshish kanali bo'yida, 212 gektar maydonda boshlandi. Markaz ichida "Congress Hall", "Boqiy shahar" majmuasi, amfiteatr va ko'plab boshqa inshootlar bor.

Shu jumladan, dunyoning yetakchi mehmonxonalari ro'yxatiga kiritilgan 22 qavatli "Samarqand Regency Amir Temur" va yana yettita mehmonxona kiradi.

Yangi turizm markazi kelgusi yillarda Samarqandga keladigan xorijiy sayyohlar sonini 1,5 mlndan oshirishda muhim o'rin tutadi. Kelgusi besh yilda keladigan sayyohlar sonini hozirgi 2 mlndan 9 mlnga yetkazish maqsad qilingan. Eng muhimi, turizm sohasida mehnat qilayotganlar soni 500 mingdan oshadi.

Ixtiyoriy daromadning oshishi: Dunyoning ko'plab mamlakatlarida ixtiyoriy daromadning o'sishi kuzatildi. Bu sayohat va dam olish tadbirlariga, jumladan, madaniy turizmga talabning oshishiga olib keldi.

Natija va muhokama. 2 mamlakat hududida madaniy turizm o'sib borayotganiga qaramay, hal qilinishi kerak bo'lgan qator muammolar mavjud. Bu qiyinchiliklarga quyidagilar kiradi:

Madaniy merosni asrash: O'zbekistonda juda ko'p madaniy meros mavjud, ammo ularning aksariyati asrab-avaylashga muhtoj. O'zbekiston hukumati bu muammoni hal qilish ustida ishlamoqda, biroq bu murakkab va qimmat ish.

Mavsumiylik: O'zbekistonda madaniy turizm mavsumiy xarakterga ega bo'lib, ko'pchilik turistlar bahor va kuz oylarida tashrif buyurishadi. Bu eng yuqori mavsumda mashhur madaniy diqqatga sazovor joylarning to'lib ketishiga olib kelishi mumkin.

Turkiya davlatida ham madaniy turizm juda ham mavsumiy bo'lib, ko'pchilik sayyohlar yoz oylarida tashrif buyurishadi. Bu eng yuqori

mavsumda mashhur madaniy diqqatga sazovor joylarning to'lib ketishiga va narx qimmatlashib ketishiga olib keladi.

Ogohlikning yo'qligi: Ko'pchilik sayyohlar O'zbekiston va Turkiya hududlari taqdim etayotgan madaniy diqqatga sazovor joylarning to'liq to'plamidan bexabar. O'zbekiston va Turkiya hukumati va turizm sanoati O'zbekistonning madaniy merosini sayyohlarga targ'ib qilish uchun ko'proq harakat qilishi kerak.

Bunday qiyinchiliklarga qaramay, O'zbekiston va Turkiyada madaniy turizmni rivojlantirish uchun ham qator imkoniyatlar mavjud. Bu imkoniyatlarga quyidagilar kiradi:

– Yangi madaniy mahsulotlarni ishlab chiqish: sayyohlar uchun yangi madaniy mahsulotlar va tajribalarni ishlab chiqish imkoniyati mavjud. Bu yangi madaniy sayohatlarni rivojlantirish, yangi madaniy festivallarni yaratish va yangi muzeylar va san'at galereyalarini ochishni o'z ichiga olishi mumkin.

– Madaniy turizmni yangi bozorlarga olib chiqish: Mamlakat madaniy turizmini Xitoy, Hindiston va Janubiy Amerika kabi yangi bozorlarga olib chiqish imkoniyati mavjud. Bu bozorlar tez sur'atlar bilan o'sib bormoqda va ular o'zbek hamda turk madaniy turizmi sohasida o'sish uchun katta imkoniyatlarni taqdim etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. https://www.researchgate.net/publication/373443774_Organizational_Resilience_in_Hospitality_and_Tourism
2. АА Юсупов. Эффективное использование человеческих ресурсов на субъектах малого предпринимательства, 2023. <https://scholar.google.com/scholar?oi=bibs&cluster=5480308594413578526&btnI=1&hl=ru>
3. Шохрузбек Равшан ўғли Рузиев, Ҳамиджон Якубович Расулов, Аббосхон Алиевич Юсупов. Оценка туристического потенциала туризма Республики Узбекистан, 2022. <https://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-turisticheskogo-potensiala-turizma-respubliki-uzbekistan>

– Barqaror madaniy turizmni rivojlantirish: hududlarda barqaror madaniy turizmni rivojlantirish imkoniyati mavjud. Bu ekologik toza va mahalliy hamjamiyatlarga foyda keltiradigan yangi madaniy mahsulotlar va tajribalarni ishlab chiqishni o'z ichiga olishi kerakligi ilmiy tadqiqotlarda samarali ekanligi keltirilib o'tilgan.

Xulosa va takliflar. Madaniy turizm O'zbekistonda turizm sanoatining rivojlanib borayotgan tarmog'i bo'lib, u mamlakat iqtisodiyotida muhim o'rin tutadi. Bu borada hal qilinishi kerak bo'lgan qator vazifalar mavjud, ammo O'zbekistonda madaniy turizmni rivojlantirish uchun ham qator imkoniyatlar mavjud. Yangi madaniy mahsulotlar va tajribalarni ishlab chiqish, madaniy turizmni yangi bozorlarga olib chiqish va barqaror madaniy turizmni rivojlantirish orqali O'zbekiston yetakchi madaniy turizm yo'nalishi sifatidagi mavqeyini yanada mustahkamlashi mumkin. O'zbekiston hukumati va turizm sohasi mamlakatda madaniy turizmni yanada rivojlantirish uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirishi mumkin. Madaniy merosni saqlashga investitsiya kiritish orqali mamlakat yanada rivojlanib dunyo bozorida reytingini ko'tarib olish ehtimoli juda yuqori.

4. Carbone, M. (2005) Sustainable tourism in developing countries: poverty alleviation, participatory planning, and ethical issues. *The European Journal of Development Research*, 17(3): 559–65.
5. Cole, S. (2006) Information and empowerment: the keys to achieving sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 14(6): 629–44.
6. oecd.org/cfe/tourism
7. oecd.org/turkiye/
8. uzbektourism.uz/
9. www.ktb.gov.tr/?_Dil=2